

АНОТАЦІЯ

Яцун М. М. Розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом». Київ, 2021.

Дисертацію присвячено дослідженню комплексу теоретичних і практичних проблем розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України, на підставі наукових праць учених різних галузей права та інших суміжних наук, нормативно-правового підґрунтя протидії кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України, слідчої та прокурорської практики, статистичних та аналітичних даних Офісу Генерального прокурора, МВС України, Національної поліції України щодо стану злочинності в Україні за період 2015–2020 рр. У роботі наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, що полягає у з'ясуванні сутності та особливостей функціонування механізму виявлення, припинення або запобігання на стадії підготовки або вчинення кримінальних правопорушень, що вчиняються працівниками Національної поліції, а також на основі узагальнення концепцій вітчизняних і зарубіжних учених, законодавства і багаторічної практики правоохоронних органів України та інших країн опрацюванні пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення відповідного законодавства.

На основі аналізу результатів наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених визначено концептуальне бачення протидії кримінальним

правопорушенням у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції, як системи погоджених і взаємопов'язаних організаційних, інформаційно-аналітичних, профілактичних, оперативно-розшукових, процесуальних та інших заходів і засобів з метою виявлення осіб, які втягують працівників Національної поліції у злочинну чи корупційну діяльність; запобігання правопорушенням, що готуються або вчинені самими працівниками поліції; оперативне обслуговування органів та підрозділів поліції для своєчасного отримання даних про факти кримінальних і корупційних діянь, а також забезпечення виконання доручень слідчого, прокурора в кримінальному провадженні.

Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками поліції, поділено на ті, що пов'язані із: – загальнопрофесійними аспектами діяльності (ст. ст. 364, 365, 367 КК України); – набуттям або укриттям незаконної матеріальної вигоди (ст. ст. 366-1, 368, 369, 369-2 КК України); – спеціальною діяльністю (ст. ст. 366, 370 КК України). Акцентовано, що залежно від категорії посади (служби, підрозділу) змінюється специфіка виконуваних службових функцій, а отже, і зміст службових повноважень та компетенції, якими працівники володіють відповідно до службового становища. Констатовано, що використання службових повноважень і можливостей, які передбачені службовим становищем, обумовлює не тільки різний характер правопорушень, але й тяжкість їх наслідків.

Встановлено, що основними заходами щодо забезпечення захисту системи поліції від вчинення кримінальних правопорушень в інших країнах є прийняття загальних стандартів боротьби з корупцією в поліцейських підрозділах і службах; чітке визначення переліку видів діяльності, якими дозволено займатися працівникам поліції; посилена кримінальна відповідальність працівників у разі вчинення ними корупційних діянь з

одночасним підвищенням їх матеріальним забезпеченням; запровадження навчання слухачів відомчих навчальних закладів і працівників практичних підрозділів поліції з питань корупції та поведінки при спонуканні чи провокації до вчинення корупційних дій.

Доведено доцільність запровадження у практику запобігання злочинам досвіду Австрії, Білорусі, Великої Британії, Німеччини, Польщі, Словаччини, США, Угорщини щодо реалізації профілактичних, інформаційно-аналітичних та інших заходів антикорупційного спрямування.

Способи вчинення службових зловживань поділено на «прості» (склад лише одного правопорушення) та «складні» (міститься сукупність різних злочинів), у зв'язку з чим на основі аналізу конкретних прикладів виокремлено найпоширеніші технології їх учинення та приховування.

Характерними способами зловживання владою або службовим становищем є підроблення матеріалів про адміністративні або кримінальні правопорушення, приховування від обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення, незаконне закриття кримінальних проваджень, зупинення розшукових заходів; підроблення документів; вимагання неправомірної вигоди за повернення вилученого майна, що є речовим доказом у кримінальному провадженні; закриття кримінального провадження; пом'якшення або уникнення кримінальної відповідальності. Серед способів перевищення влади або службових повноважень найпоширенішими є фізичне насильство та спричинення тілесних ушкоджень, незаконні затримання громадян, проведення з ними процесуальних дій та оперативно-розшукових заходів, неправомірне застосування зброї або спецзасобів.

Узагальненими результатами вивчення особи працівника поліції, який вчинив кримінальні правопорушення, встановлено, що переважну більшість з них становлять особи віком до 30 років та працівники з досвідом роботи до

п'яти років. Кожний третій злочин у сфері службової діяльності учинено в складі групи. Здійснено розподіл злочинних груп на «прості» (складаються лише з працівників поліції – співробітників одного чи різних підрозділів) та «змішані» (у складі поліцейських та інших категорій службових осіб). З огляду на особливості проходження служби в поліції та специфіку використання поліцейським спеціального статусу, виокремлено чотири типи правопорушників: «корисливий», «раціональний», «деструктивний» і «нейтральний».

До суб'єктів, на які покладається запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, що вчиняються працівниками поліції, віднесено: спеціально уповноважені органи у сфері запобігання корупції (Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро, Спеціалізована антикорупційна прокуратура); правоохоронні органи з функціями органу досудового розслідування (Національна поліція, Служба безпеки, Бюро фінансових розслідувань, Державне бюро розслідувань).

Акцентовано, що вирішення завдань початкового етапу розслідування злочинів залежить від об'єму інформації про подію злочину та особу злочинця, шляхом з'ясування відповідних обставин у кримінальному провадженні. Найбільш розповсюдженими слідчими (розшуковими) діями під час досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України, є допит; огляд документів, що проводиться, переважно, з метою виявлення ознак підробки; обшук, за місцем роботи підозрюваного.

Зроблено висновок, що під час розслідування злочинів у сфері службової діяльності, учинених працівниками Національної поліції, найчастіше проводяться такі НСРД, як: аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України); зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж

(ст. 263 КПК України); обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України); установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України); спеціальний слідчий експеримент (ст. 260-1 КПК України).

Ключові слова: кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, корупція, правоохоронні органи, Національна поліція України, працівники поліції, протидія, розслідування, слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії.